

Scherven van stedelijke gelaagdheid

BORDER THEORIES

Elian Somers

16 februari t/m 7 april

Stedelijk Museum Bureau Amsterdam

Rozenstraat 59, Amsterdam

25-02-13 / Julia van Grieken / Web 2013

Border Territories; zo zou de huidige fototentoonstelling in Stedelijk Museum Bureau Amsterdam van de architect en fotografe Elian Somers (1975) ook genoemd kunnen worden in plaats van *Border Theories*. In de tentoonstelling onderzoekt Somers de eeuwige strijd van de Russen om hun territoria te behouden en uit te breiden. Dit doet ze aan de hand van drie verschillende steden, namelijk de stad Birobidzjan gelegen in het Joodse Autonome Oblast dat grenst aan China, de havenstad Kaliningrad aan de Oostzee, en de stad Jozjno-Sachalinsk gelegen op een eiland ten noorden van Japan. Aan de hand van deze steden legt Somers de bouwkundige gelaagdheid van het land vast. Met andere woorden: de verschillende stadia van bouwprocessen, zowel sloop en wederopbouw, staan centraal in haar foto's.

Ze doet dit op een haast mystieke wijze. De foto's zijn bijna allemaal genomen alsof de fotografe haar positie innam vanaf een ruime afstand, veelal omsluit door de woest begroeide natuur en gehuld in een deken van mist. De weelderige natuur die de gebouwen op Somers' foto's omsluiten geven een gevoel van romantische verlatenheid in tegenstelling tot het deprimerende gevoel dat de betonbouw van de Sovjet-Unie meestal geeft. De beelden hebben een poëtische lading, omdat ze doen denken aan het sublieme karakter van Engelse landschapstuinen, maar ze zijn rauwer door de moderne flatgebouwen. Alsof de stedelijke bebouwing en natuurlijke begroeiing niet uit zichzelf op organische wijze met elkaar zijn versmolten, maar misschien wel geheel gepland en uitgestippeld zijn.

Niet alleen door de manier van fotograferen, maar ook door de gebouwen die Somers heeft vastgelegd, lijken de reeks foto's onderdeel te zijn van één stedelijk gebied. In de foto genomen vanaf een heuvel, zien we een deel van de stad Birobidzjan gelegen in Zuidoost-Rusland aan de grens met China. De veelheid aan identieke witte flats in de foto hebben vreemd genoeg veel weg van de bebouwing van het op 9000 kilometer afstand gelegen Kaliningrad, die Somers in een tweeluik toont. Als forten lijken de identieke flats de grenssteden te bewaken, waardoor de politieke geschiedenis van deze plekken in de foto's wordt benadrukt. Somers onthult hiermee de politieke macht die gepaard ging met de architectonische aanblik en stadsplanning in de Sovjet-Unie.

Naast de zelfgenomen foto's bestaat de tentoonstelling ook uit archiefmateriaal. In het midden van de ruimte hangen bedrukte panelen met plattegrondschilderingen van Birobidzjan uit de jaren '30 van de twintigste eeuw van de Zwitserse architect Hannes Meyer. Het is de eerst gebouwde Joodse stad ter wereld op Russisch grondgebied. Het wekt nieuwsgierigheid op over waarom de Joodse gemeenschap dit gebied van Rusland kreeg toegewezen. Omdat het tegen de Chinese grens aan lag? Omdat het ver verwijderd was van de dichtbevolkte landen in Oost-Europa? Het onderzoekende karakter van Somers' documentatie van de overeenkomsten en verschillen tussen de drie grenssteden wordt hiermee versterkt en zet de bezoeker aan tot het denken over hoe de Russen omgaan met hun territoria en de bevolkingsgroepen die er wonen.

Het is echter een zwart-wit foto van Kaliningrad die tijdens de tentoonstelling het meest in het oog springt. De foto toont het rauwe karakter van de Sovjet stad. Voormalige betonstructuren van ogenschijnlijk één of

Elian Somers, KALININGRAD - BORDER THEORIES (2009-2013)

Elian Somers, BIROBIDZHAN - BORDER THEORIES (2009-2013)

Elian Somers, YUZHNO-SAKHALINSK - BORDER THEORIES (2009-2013)

meerdere viaducten, rijzen als heilzame blokken uit een braak liggend stuk van het stedelijke gebied, omringd door torenhoge flatgebouwen. De met sneeuw bedekte stadsscherven lijken op littekens en geven tegelijkertijd een soort stilte weer, waar je als toeschouwer al gauw langer dan een minuut naar blijft staren.

Het onderzoekende karakter van de tentoonstelling zet de bezoeker aan zich te verdiepen in deze vergelegen en onbekende grenssteden, en dan wordt de titel van de tentoonstelling *Border Theories* duidelijk. Somers' fotoreportage is een ware zoektocht naar het achterhalen van gelijkenissen tussen de drie steden en het blootleggen van politieke gebeurtenissen die in de loop van de geschiedenis centraal stonden bij deze grenssteden, en die zich zullen blijven herhalen.

Trefwoorden: Stedelijk Museum Bureau Amsterdam SMBA, Elian Somers, fotografie, geschiedenis, stad